

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
МІНІСТЕРСТВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На правах рукопису

КИЧКО Ірина Іванівна

**ФОРМУВАННЯ НЕДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
(НА ПРИКЛАДІ РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ
ТА ПРИВАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ
КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ)**

Спеціальність: 08.02.03.— Управління, планування
та державне регулювання економіки

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 1996

338.2

00757305 (R)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Науково-дослідному Інституті
Міністерства економіки України (НДІ...)

Науковий керівник — доктор економічних наук, академік Міжнародної академії менеджменту

Гольцберг Макс Абрамович

Офіційні опоненти:

- завідувач кафедрою Міжнародного інституту менеджменту (м. Київ), академік Академії економічних наук, доктор економічних наук, професор **Панченко Євген Григорович**
- кандидат економічних наук **Самофалов Петро Петрович** (м. Київ)

Провідна організація — Науково-дослідний інститут соціально-економічних проблем м. Києва.

Захист відбудеться 27 грудня 1996 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д01.51.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук при Науково-дослідному економічному інституті Міністерства економіки України (252601, НСП, Київ-103, бульвар Дружби народів, 28, 5 поверх, зал засідань).

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці НДЕІ Міністерства економіки України.

Автореферат розісланий «26» листопада 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. К. Бондар

48-36. 213

1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

1.1. Актуальність дослідження. На сучасному етапі стан економіки України характеризується спадом виробництва, збільшенням бюджетного дефіциту, поглибленням кризи неплатежів та соціального розшарування населення. Економіка України не зможе розвиватися, якщо не стабілізувати валютно-фінансове та кредитне становище, не зупинити інфляційні процеси. Одним із напрямків подолання кризових явищ є подальше реформування економіки, трансформація форм власності на основі приватизації та роздержавлення.

Приватизація стала невід'ємною частиною економічних реформ в усіх постсоціалістичних країнах та передумовою формування недержавного сектору економіки і виходу її з кризи.

В Україні приватизація здійснюється непослідовно, без певної системи. Причинами цього є як суб'єктивні, так і об'єктивні фактори. Серед них є недосконалість організаційно-методичного механізму приватизації, відсутність низки фінансово-економічних методик, недосконалість нормативної бази.

У обставинах що склалися дуже важливо, щоб приватизаційні процеси не супроводжувалися спадом виробництва, а навпаки, забезпечували більш високу продуктивність праці, зниження собівартості продукції, покращення якості випущених товарів. Для цього необхідно, щоб процес приватизації проходив паралельно з детальним вивченням наслідків приватизації, порівнянням на основі точних розрахунків роботи приватизованих і державних підприємств.

Згідно з Програмою дій Уряду України на 1996 рік "малу" приватизацію передбачалося завершити в I півріччі 1996 року. Але враховуючи те, що багато областей ще не повністю завершили "малу" приватизацію, що дуже багато об'єктів "малої" приватизації є в таких галузях, як залізничний транспорт, вугільна промисловість тощо, які не підлягають приватизації на сучасному етапі, тому можна стверджувати, що приватизація буде тривати і далі. В зв'язку з цим залишається актуальним вивчення економіко-правових основ приватизації, механізму та шляхів її проведення.

Процеси приватизації вимагають реальної оцінки матеріальних і нематеріальних активів. Занижена оцінка вартості майна підприємств спричиняє зловживання, зростання соціальної напруженості, дискредитацію приватизації та економічних реформ в цілому. Тому і надалі важливим залишається питання вивчення та вдосконалення методик оцінки вартості об'єктів приватизації, в тому числі і об'єктів неза-

вершених будівництвом.

Процес "малої" приватизації завершується, але аналіз фактичного матеріалу її проведення дасть змогу запобігти негативним тенденціям при формуванні недержавного сектору економіки в майбутньому. При цьому необхідно вчасно виявляти недоліки в приватизаційному процесі і усувати їх, перетворити приватизаційний процес в дієвий фактор економічного зростання.

Підсумки реалізації програми масової приватизації були і залишаються темою для наукових і політичних дискусій. В зв'язку з цим аналіз формування недержавного сектору національної економіки набуває особливого соціально-економічного значення, що і передумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

1.2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Метою дисертаційного дослідження було теоретичне і практичне опрацювання науково-методичних основ створення недержавного сектору національної економіки на матеріалах підприємств комунальної власності. Для реалізації цієї мети були вирішені наступні завдання:

- вибір показників, що характеризують приватизаційний процес та оцінка їх впливу на макроекономічний процес;
- аналіз практики проведення "малої" приватизації на регіональному рівні;
- простеження динаміки приватизаційного процесу на регіональному рівні;
- визначення головних принципів та механізмів приватизації як складового елемента економічних реформ в Україні;
- узагальнення і розробка схем процесу проведення приватизації на регіональному рівні та визначення пріоритетів державних програм, відображення причинно-наслідкових зв'язків між ними;
- розробка методичних основ впливу методики оцінки вартості об'єктів приватизації на трансформування форм власності в Україні;
- проведення системного дослідження ефективності підприємств до та після приватизації;
- обґрунтовані фактори впливу постприватизаційної підтримки підприємств на їх ефективність.

1.3. ПРЕДМЕТ ТА ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Предметом дослідження є науково-методичний механізм формування недержавного сектору економіки. Об'єкт дослідження - підприємства комунальної власності м. Чернігова і Чернігівської області.

1.4. МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення

економічної науки, зокрема, макро- і мікроекономіки, теорії фінансів, підприємництва і управління бізнесом.

В залежності від мети і завдань вирішення окремих питань, в процесі досліджень застосовані статистичний метод, метод групувань, співставлень, методи техніко-економічного і фінансового аналізу тощо.

1.5. МАТЕРІАЛИ, ВИКОРИСТАНІ В ДИСЕРТАЦІЇ.

Основними джерелами інформації при виконанні досліджень стали законодавчі та нормативні документи України і інших держав, статистична звітність Мінстату, Мінекономіки, Мінфіну, матеріали Фонду Державного майна України, регіонального відділення Фонду Державного майна по Чернігівській області, вітчизняна та зарубіжна спеціальна література, результати досліджень наукових установ.

1.6. НАУКОВА НОВИЗНА, ДОСТОВІРНІСТЬ ТА АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вперше в Україні проведене комплексне дослідження значення приватизаційного процесу і його впливу на функціонування підприємств комунальної власності м. Чернігова та Чернігівської області.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому:

- поданий аналіз розвитку приватизаційних процесів в історичному підході з з'ясуванням основних особливостей цього процесу в різних країнах ;

- проблема приватизації комунальної власності розглянута з позицій комплексного підходу у взаємозв'язку цілей, функцій з суб'єктами та об'єктами приватизації;

- проведено узагальнення динаміки приватизаційних процесів на різних рівнях в Україні та в деяких постсоціалістичних країнах.

В методичному забезпеченні:

- узагальнено схему приватизації об'єктів "малої" приватизації та схему пріоритетів державних програм;

- обґрунтовані основні напрямки удосконалення методики оцінки вартості об'єктів приватизації;

- визначенні основні заходи по підвищенню ефективності роботи підприємств після приватизації.

Достовірність отриманих результатів базується на тому, що в роботі використанні:

- загальноновизнаний доробок економічної теорії;

- результати чотирирічного приватизаційного процесу в Україні;

- показники статистичної звітності Мінстату України, матеріали Фонду Державного майна України та Регіонального відділення Фонду Державного майна України по Чернігівській області.

Основні результати дисертації доповідались і обговорювались на ряді республіканських і регіональних семінарах, які були організовані у 1994-1996 рр. Республіканським будинком економічних та науково-технічних знань під егідою Фонду Державного майна України.

1.7. ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ роботи полягає в тому, що:

- обґрунтовані напрями удосконалення процесів "малої" приватизації в Україні;
- запропоновано для використання методичний підхід для визначення вартості об'єктів приватизації;
- обґрунтовано взаємозв'язок та послідовність вибору пріоритетів на кожному етапі приватизації;
- проведено розрахунки по визначенню вартості об'єктів приватизації різними способами, по аналізу постприватизаційної діяльності підприємств;
- визначено найголовніші тенденції в динаміці приватизаційного процесу в Україні та на Чернігівщині;
- розроблено пропозиції по вдосконаленню приватизаційного процесу на регіональному рівні;

1.8. ЗВ'ЯЗОК З ПЛАНОМ НДР. В основу дисертації покладені результати дослідження, проведеного автором за планом НДР НДЕІ Мінекономіки України, в межах участі відділу в розробці комплексних тем Інституту з питання державного регулювання економіки в перехідний період. (номери державної реєстрації N 0193И042386, N 0196И006693).

1.9. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ ПО РЕЗУЛЬТАТАХ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основні наукові ідеї та результати досліджень висвітлені у 4 опублікованих роботах.

1.10. СТРУКТУРА І ОБСЯГ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

Дисертація виконана на 172 сторінках машинописного тексту, включає 20 таблиць, 7 схем, 1 графік, 7 діаграм, список використаної літератури, перелік схем, таблиць, графіків, діаграм, що містяться в дисертаційній роботі.

1.11. Згідно з метою і завданням дослідження визначилась така структура дисертаційної роботи:

В С Т У П

Гл.1. Економіко-правова основа створення недержавного сектору економіки. Місце та значення "малої" приватизації в процесі роздержавлення.

1. Теоретичні основи приватизації державної власності.
2. Суть та схеми приватизації.
3. Механізм та шляхи проведення приватизації в постсоціаліс-

тичних країнах.

Гл.2. Функціонування постприватизаційних підприємств: проблеми і перспективи.

1. Аналіз фактичного матеріалу проведення "малої" приватизації на регіональному рівні.
2. Показники виробничої діяльності та аналіз фінансової звітності постприватизаційних підприємств.

Гл.3. Аналіз методик оцінки вартості об'єктів комунальної власності в процесі формування недержавного сектору економіки.

1. Значення методики оцінки об'єктів комунальної власності при трансформуванні форм власності в Україні.
2. Застосування методики оцінки об'єктів комунальної власності на підприємствах.
3. Вплив методики оцінки об'єктів, що приватизуються, на формування недержавного сектору економіки на регіональному рівні.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Список використаної літератури.

Перелік схем, таблиць, графіків, діаграм, що містяться в дисертаційній роботі.

1.12. КОРОТКИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ. У вступі обґрунтовується актуальність проведеного дослідження, визначені мета, завдання, предмет і об'єкт дослідження, наукова новизна та значення дисертації.

В першій главі узагальнено різноманітність поглядів на приватизацію українських та зарубіжних економістів, проведено аналіз схем приватизації об'єктів, визначено спільні та характерні риси в приватизаційному процесі України та деяких постсоціалістичних країн.

В другій главі зроблено аналіз фактичного матеріалу проведення "малої" приватизації на регіональному рівні, виявлено характерні риси в динаміці приватизаційного процесу в Україні та на Чернігівщині. На основі методу групування зроблено висновки про характеристику приватизаційного процесу за способами приватизації. Проаналізовано показники виробничої діяльності підприємств до та після приватизації та простежено вплив на них кредитної, фінансової, податкової політики держави. Визначено головні напрямки вдосконалення роботи приватизованих підприємств та вдосконалення післяприватизаційної підтримки підприємств.

В третій главі розглянуто різні методичні підходи до здійснен-

ня оцінки вартості об'єктів комунальної власності, проаналізовано використання дівчої Методики оцінки вартості об'єктів приватизації та експертної оцінки вартості цих об'єктів. Зроблено висновки про результативність, позитивні та негативні риси кожної методики. Обгрунтовано методичні основи впливу різних методик оцінки вартості на формування недержавного сектору економіки на регіональному рівні. Пропонується перелік доповнень та змін до дівчої Методики оцінки вартості майна під час приватизації, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 1996 року N 961 (надалі - Методика оцінки N 961).

В заключній частині дисертаційного дослідження зроблені висновки по результатах проведеної роботи.

1.13. НАУКОВІ ПОЛОЖЕННЯ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ЗАХИСТ. На основі проведених досліджень на захист виносяться:

- методичні підходи реалізації процесу "малої" приватизації;
- порівняльний аналіз методик оцінки вартості об'єктів;
- конкретні методичні рішення по визначенню впливу приватизації на економічну ефективність виробництва.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

2.1. Приватизація представляє собою процес трансформування відносин власності, процес зміни власника майна, що перебуває у власності держави на користь фізичних та юридичних осіб.

Певне місце в процесі приватизації займає приватизація комунальної власності, тобто частини державної власності, що знаходиться у віданні адміністративно-територіальних утворень. На сам перед це підприємства сільського господарства, торгівлі, побутового обслуговування, транспорт, окремі промислові комплекси, заклади культури, освіти, охорони здоров'я, житловий фонд, підприємства комунального господарства.

2.2. Значення малої приватизації полягає в тому, що вона сприяє формуванню середнього класу у суспільстві, створенню нових робочих місць, максимально швидкої адаптації виробництва до змін на ринку. Створений в результаті приватизації та успішно функціонуючий приватний сектор сприятиме збільшенню доходів бюджетів різних рівнів та підвищенню соціального забезпечення населення.

2.3. Досвід постсоціалістичних країн свідчить, що спільною рисою механізмів приватизаційних процесів є неритмічність їх проведення. В цих країнах найчастіше використовувався такий спосіб приватизації, як аукціон (схема 1). Він приносить найбільший дохід державі, до того ж на стадії процесу приватизації створюється конкурентне

Схема 1. Способи приватизації в постсоціалістичних країнах.

" Мала " приватизація на Чернігівщині Таблиця 1.
в 1992-1995 роках за способами проведення.

СПОСОБИ ПРИВАТИЗАЦІЇ	1992-1993		1994		1995	
	один.	%	один.	%	один.	%
Випук товариством покупців	23	59.0	21	41.2	130	73.9
Випук держмайна зданого в оренду	1	2.6	8	15.7	12	6.8
Продаж з аукціону	2	5.1	10	19.5	22	12.5
Некомерційн. конкурс	10	25.6	6	11.8	0	0.0
Комерційний конкурс	3	7.7	6	11.8	12	6.8
ВСЬОГО:	39	100	51	100	176	100

середовище.

Приватизаційним процесам в постсоціалістичних країнах притаманні такі особливості:

1. Якщо в Чехії, в Словачії ніхто не мав привілеїв та пільг в процесі приватизації, то в Україні чітко просліджується тенденція до надання пільг трудовим колективам.

2. В Чехії існувала державна Програма підтримки малого бізнесу, створювались інвестиційні банки для кредитування "малої" приватизації. В Польщі, Україні основою першопочаткового капіталу був спекулятивний капітал. В результаті цього Україна в порівнянні з іншими країнами має менш цивілізований хід приватизації.

3. Якщо в більшості постсоціалістичних країн Західної Європи однією із форм приватизації була реституція, то в країнах СНД (крім країн Балтії) вона була відсутня.

В усіх постсоціалістичних країнах приватизація не створила нового майна, аде процес перерозподілу власності серед нових власників. В зв'язку з тим, що в Україні переважали неконкурентні способи приватизації, то важливого значення набула оцінка майна.

2.4. Згідно з діючим законодавством визначені такі способи приватизації невеликих підприємств:

- продаж об'єктів малої приватизації на аукціоні;
- продаж об'єктів приватизації за конкурсом;
- приватизація шляхом викупу трудовим колективом.

Порівняти згадані способи можна за допомогою схеми (схема 2).

Всі способи приватизації потенційно можуть мати однакові об'єкти приватизації. Об'єктами можуть бути:

1. Цілісні майнові комплекси. До них належать:
 - а) у торгівлі - універсами, універмаги, торговельні центри, госпрозрахункові ринки;
 - б) у громадському харчуванні - їдальні, кафетерії, шашличні, ресторани тощо;
 - в) у побутовому обслуговуванні - хімчистки, будинки побуту, пункти прокату тощо;
 - г) у житлово-комунальному господарстві - готелі, підприємства ліфтового господарства, благоустрою міста;
 - д) у будівництві - будівельно-монтажні та ремонтно-монтажні управління.

2. Об'єкти незавершеного будівництва;

3. Майно підприємств що ліквідуються;

Стена 2.

ПОРІВНЯЛЬНА СХЕМА ПРОДАКУ
ОБ'ЄКТІВ МАЛОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ.

	МАХОМ ВКУПУ	НА АУКЦІОНІ	ЗА КОНКУРСОМ
ОБ'ЄКТЫ	-не продані на аукціоні, за конкурсов; -включені до переліку об'єктів що підлягають приватизації махом вкupu; -одані в оренду	-включені до переліку об'єктів, що підлягають приватизації махом продаку на аукціоні	-включені до переліку об'єктів що підлягають приватизації за конкур- сом
УМОВИ ПРОДАКУ	передача права власності товариству покуців (орендар)	передача права власності покупцю який запропонував найвищу ціну	передача права власності покупцю який запропонував найкращі умови подальшої експлуатації об'єкта, або при рівних умовах найви- щу ціну
Опублікування переліку об'єктів	не пізніше як за 15 днів з дня прийняття рішення про затвердження переліку таких об'єктів	не пізніше як за 30 календарних днів до дня проведення аукціону, конкурсу	
Початкова ціна об'єкту	згідно до Методики, затвердженої Кабінетом Міністрів України		
Ціна продаку	дорівнює початковій	максимальна, запропонована покупцем. при відсутності пропозицій вказані зниз- ня ціни, але не більше ніж на 10%	визначається згоді конкурсного розгляду, але не нижче 70% початкової ціни
Кількість покуців	один	два і більше	
Інформація про результати	інформація про здійснен- ня вкupu - протягом 15 календарних днів з дня укладення угоди купівлі- продаку	інформація про остаточну ціну та переможця аукціону або конкурсу - протягом 15 календарних днів з дня укладення угоди купівлі-продаку	

4. Та інші об'єкти за винятком тих об'єктів, які згідно з чинним законодавством не можуть бути приватизовані.

Для попереднього власника - держави- найбільш ефективними є такі способи приватизації, при реалізації яких продаж об'єктів здійснюється за найвищою ціною або за найкращих умов подальшої експлуатації. Дослідження показали, що такими способами є продаж на аукціоні та за конкурсом. Це зумовлено тим, що при продажі об'єктів за конкурсом та на аукціоні передбачається наявність конкурентного середовища, тобто наявність двох та більше покупців, в той час як приватизація шляхом викупу виключає вплив конкурентних факторів на приватизаційний процес.

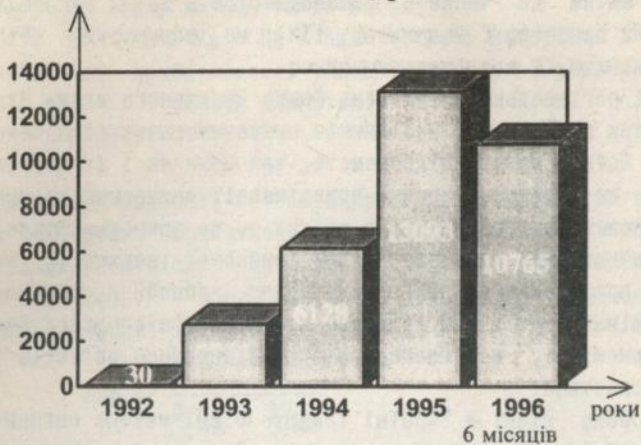
Найбільшу перевагу з точки зору збереження робочих місць має викуп. При приватизації об'єктів трудовими колективами враховуються інтереси останніх, в тому числі і в питанні працевлаштування штатного персоналу.

Найбільшу перевагу має аукціон в порівнянні з викупом та конкурсом в формуванні ціни продажу - тут вона максимально запропонована.

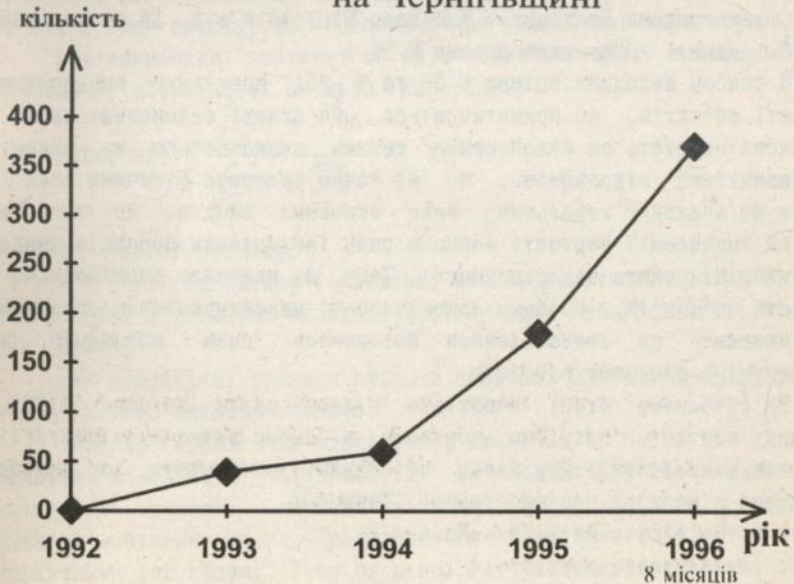
2.5. Аналіз проведення "малої" приватизації на регіональному рівні показав, що процеси приватизації здійснювались неритмічно. Як видно на діаграмі N 1 кількість приватизованих підприємств з кожним роком зростала. Особливо чітко просліджується тенденція до зростання кількості приватизованих підприємств в Україні в 1994 - 1995рр. Аналогічна ситуація і по Чернігівському регіону (графік N 1): найбільше підприємств було приватизовано в 1995 році, але в порівнянні з Україною в цілому - на Чернігівщині процес приватизації характеризується меншими темпами проведення і більшою питомою вагою неконкурентних способів приватизації. Дані табл. 1 свідчать, що найбільше підприємств неконкурентними способами було приватизовано в 1995р. (80.7 % загальної кількості приватизованих підприємств).

2.6. В дисертації було проведено вибіркове дослідження, в ході якого порівнювалась діяльність 25-ти підприємств Чернігівської області до та після приватизації. Розрахунки показали, що більшість із них погіршили свої виробничі показники після приватизації. Проведене дисертаційне дослідження підтверджує той факт, що приватизовані підприємства так же залежні від загального економічного становища країни, що вони також знижують рентабельність та прибутковість, як і державні підприємства. Тому на державному рівні необхідно відмови-

Діаграма 1 Динаміка приватизаційного процесу в Україні

Графік 1 Динаміка приватизаційного процесу на Чернігівщині

тись від повальної приватизації і акцентувати увагу на постприватизаційній підтримці підприємств:

-ввести систему кредитної підтримки приватизованих підприємств;

-внести зміни до чинного законодавства з метою використання певної частини прибутку (наприклад 15%) на формування обігових коштів і звільнити Ю від оподаткування;

-на базі регіональних відділень Фонду Державного майна України створити центри по навчанню керівників приватизованих підприємств.

2.7. Оцінка майна підприємств, так само як і їх підготовка до продажу, - це складова частина приватизації державних та муніципальних підприємств. Оцінка майна об'єктів, що приватизуються - це не тільки визначення найвірогіднішої ринкової вартості, але й аналітичний процес пов'язаний з одержанням, обробкою техніко-економічних та фінансових даних стосовно колишньої та сучасної ситуації на підприємстві, на незавершеному будівництвом об'єктів та їх майбутні перспективи.

На сучасному етапі в Україні існують різні методи оцінки об'єктів державної та комунальної власності. Одні із них використовуються при експертній оцінці основних засобів, а інші - згідно з Методикою оцінки N 961. До введення в дію Методики оцінки N 961 на території України діяла Методика оцінки вартості об'єктів приватизації, затверджена Постановою Кабінету Міністрів від 18 січня 1995 р. N 36 (надалі - Методика оцінки N 36)

В основу Методики оцінки N 36 та N 961 покладено визначення вартості об'єктів, що приватизуються, на основі балансових даних. Залишкова вартість за балансовими даними визначається на основі амортизаційних відрахувань, що не точно враховує фізичний знос і зовсім не враховує моральний знос основних фондів. До того ж розміри індексації вартості майна в силу інфляційних процесів значно швидко відстають від реальності. Тому, як показало дослідження, вартість об'єктів, що були приватизовані неконкурентними способами і оцінювались за вищезгаданими Методиками була заниженою в порівнянні з ринковою вартістю.

На сучасному етапі необхідно відкорегувати Методику N 961. Відновну вартість потрібно покласти в основу визначення вартості об'єктів приватизації. При цьому об'єктивні результати дає метод заміщення з врахуванням амортизації. Формулу:

$$C_0 = C_v * K_m * K_f * K_{зон} \text{ , де}$$

C_0 - залишкова вартість;

K_m - коефіцієнт морального зносу;

K_f - коефіцієнт функціонального зносу;

$K_{зон.}$ - зональний коефіцієнт необхідно доповнити коефіцієнтами прибутковості ($K_{пр.}$) та коефіцієнтом оборотності активів ($K_{обор.ак.}$)
Вищезгадана формула матиме такий вигляд:

$$C_o = C_v * K_m * K_f * K_{зон.} * K_{пр.} * K_{обор.ак.}$$

Коефіцієнт прибутковості можна визначити за формулою:
чистий прибуток

$$K_{пр.} = \frac{\text{чистий прибуток}}{\text{обсяг продаж}}$$

При визначенні вартості об'єктів приватизації потрібно визначити не тільки коефіцієнт прибутковості за останні декілька років, але і потенційний коефіцієнт. Припустимо, що n - це рік приватизації, Π - чистий прибуток, U_n - обсяг продаж, тоді формула визначення коефіцієнта прибутковості матиме такий вигляд:

$$K_{пр.} = \frac{\sum_{n=3}^k \Pi + \sum_n^{n+3} \Pi}{\sum_{n=3}^k U_n + \sum_n^{n+3} U_n}$$

Якщо коефіцієнт прибутковості має тенденцію до збільшення, то вартість об'єкта, що приватизується, має бути збільшена. Коефіцієнт прибутковості може бути збільшений або за рахунок зростання цін на продукцію даного підприємства, або за рахунок зменшення затрат, в зв'язку з чим зростає його значення при визначенні вартості об'єкта.

При визначенні вартості об'єкта потрібно також враховувати і коефіцієнт оборотності активів ($K_{обор.ак.}$)

$$K_{обор.ак.} = \frac{\sum_{n=3}^k U_n + \sum_n^{n+3} U_n}{\sum_{n=3}^k A + \sum_n^{n+3} A}, \text{ де}$$

U_n - обсяг продажу;

A - вартість активу (грошових коштів, короткострокових та довгострокових фінансових вкладень, дебіторської заборгованості, основних засобів).

Цей коефіцієнт показує скільки грошових одиниць продажу формує кожна грошова одиниця активів.

Особливо проблемним елементом у визначенні вартості цілісних майнових комплексів, підприємств, що приватизуються залишається визначення вартості основних засобів. Цьому питанню необхідно приділяти більше уваги, особливо при приватизації об'єктів неконкурентними способами. Тому на рівні Регіональних відділень Фонду

Державного майна при визначенні вартості об'єктів, що приватизуються варто враховувати коефіцієнти змінності обладнання, потенційну вартість основних засобів та інші показники, які враховують зміну вартості основних фондів.

Вартість основних фондів (ОФ) підприємств в найближчій перспективі (через рік - два) можна оцінити за наступною формулою:

$$O\Phi^n = O\Phi^{n-1} + V^n + C_z^n - A\Phi^n,$$

де: $O\Phi^{n-1}$ - залишкова вартість основних фондів в звітному (n-1) році;

V^n - очікуване введення нових фондів в n-му році;

C_z^n - сальдо передач фондів в n-му році;

$A\Phi^n$ - амортизація на реновацію основних фондів в n-му році.

Сума амортизації на реновацію рахується за формулою:

$$A\Phi^n = \Phi^n * t,$$

де: Φ^n - середньорічна вартість фондів в n-му році;

t - середня по підприємству норма амортизаційних відрахувань на реновацію.

При цьому рівень зносу, який враховується при визначенні вартості основних фондів необхідно уточнити, врахувавши вплив коефіцієнта змінності, і визначати так:

$$K_{zn} = K_m * K_{\Phi} * K_{\Phi z} * d_1,$$

де: K_{zn} - коефіцієнт зносу;

K_m - коефіцієнт морального зносу;

K_{Φ} - коефіцієнт функціонального зносу;

$K_{\Phi z}$ - коефіцієнт фізичного зносу;

i - об'єкти, що підлягають оцінці;

d_1 - відношення фактичного коефіцієнта змінності до планового.

Реальна вартість об'єктів приватизації, особливо для нефондомістких виробництв, визначається не тільки вартістю майна підприємств, але і їх фінансовим станом, попитом на вироблену продукцію, рентабельністю виробництва, перспективами розвитку підприємств і іншими факторами. Тому в якості одного з критеріїв визначення реальної вартості об'єкта може бути взятий рівень доходу, отриманого на відповідну суму коштів, поміщену на довгостроковий банківський депозит. В цьому випадку вартість викупленого майна (Вц.м.к.) визначається таким чином:

$$B_{ц.м.к.} = P * d,$$

де: Вц.м.к. - вартість цілісного майнового комплексу;

P - середньорічний прибуток підприємства за 5 останніх років;

d - мінімальний банківський відсоток по депозитах на строк більше 5 років.

Реалізація об'єкта тільки на основі цієї оцінки не вимагає визначення вартості окремих елементів, рівня фізичного і морального зносу і може бути використана тільки для невеликих, нефондомістких виробництв.

3. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

3.1. Ретроспективний аналіз приватизаційних процесів в Україні та зокрема в Чернігівському регіоні свідчить, що приватизаційні процеси супроводжуються спадом виробництва, скороченням ВВП, зниженням рівня прибутковості та рентабельності приватизованих підприємств, зменшенням доходної частини бюджетів, скороченням інвестицій, що дає змогу зробити висновок про необхідність корекції економічного механізму реформ в цілому. Для цього в Україні терміново необхідно міняти модель економічного впливу на відтворвальні процеси, тобто на державному рівні потрібно сприяти формуванню ринкової ідеології, зменшити податковий тягар, змінити методи мотивації до праці.

3.2. Проведене дослідження приватизаційних процесів в різних постсоціалістичних країнах дає змогу зробити такі висновки:

1. В Україні, на відміну від інших країн, чітко просліджується тенденція до надання пільг при приватизації трудовим колективам, що негативно впливає на соціальні процеси та на механізм перерозподілу коштів між виробничою та невиробничою сферами.

2. В Чехії та Словаччині, де широкого розвитку набула державна підтримка малого бізнесу, приватизаційні процеси набули більш цивілізованих ознак в порівнянні з Україною, в якій основою першопочаткового накопичення капіталу став спекулятивний капітал.

3. В Україні на відміну від більшості постсоціалістичних країн був відсутній такий метод приватизації як реституція.

4. В процесі приватизації в більшості країн пріоритет надавався приватизації найбільш збиткових фірм. Варто внести корективи в таку практику і на Україні. Спочатку необхідно створити систему підтримки підприємств для досягнення ними рівня стабільного та ефективного виробництва, і лише тоді здійснювати приватизацію. Необхідно законодавчо закріпити приватизацію ефективно працюючих підприємств, збільшивши при цьому вартість їх продажу.

3.3. В результаті переваги в Україні, на відміну від інших постсоціалістичних країн, неконкурентних способів приватизації особливо значення набула оцінка майна об'єктів приватизації. В силу того, що в основу Методики оцінки N 961 покладений затратний метод, і що обчислення вартості майна на основі балансових даних не формує об'

ективної ціни об'єкта, то ця Методика оцінки вартості майна об'єктів приватизації необхідно відкоригувати. В основу визначення вартості необхідно покласти відновну вартість основних фондів, коригувачі її з врахуванням потенційної прибутковості підприємств, рівня фізичного та морального зносу основних засобів виробництва, оборотності активів підприємств. Для цього при розрахунках необхідно використовувати коефіцієнти прибутковості та оборотності активів, коефіцієнт змінності обладнання.

3.4. З метою запобігання деіндустріалізації приватизованих підприємств необхідно створити методичну та методологічну базу для запобігання руйнування цілісних майнових комплексів та відлагоджених технологічних процесів. З цією метою необхідно відкоригувати відповідно правову базу приватизації і на регіональному рівні на базі працівників Фонду Державного майна України створити комісію по нагляду за виконанням запропонованого вище завдання.

3.5. Проведене дисертаційне дослідження свідчить, що на регіональному рівні на приватизованих підприємствах в необхідному обсязі не проводиться робота по розрахунку та аналізу рентабельності, фондодовідачі, продуктивності праці та інших показників. Необхідно активізувати роботу в цьому напрямку, своєчасно з'ясовувати негативні тенденції і терміново знаходити шляхи для їх усунення.

3.6. У стратегічному плані необхідно активізувати виконання концепції постприватизаційної підтримки підприємств, основні засади якої викладені в дисертаційному дослідженні.

3.7. В силу того, що сучасний стан економіки України характеризується падінням обсягів виробництва та зниженням ефективності роботи як приватизованих, так і не приватизованих підприємств, то необхідно не тільки розширювати недержавний сектор економіки, але й створювати умови для інтенсифікації діяльності державного сектору економіки. Необхідно розглядати приватизацію не як самоціль, а як дієвий фактор економічного зростання.

4. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1) Кичко І.І. Місце приватизації в зміцненні фінансової бази соціальних програм. Матеріали науково-практичної конференції з проблем соціального захисту в Україні. Чернівці (20-21 червня 1996 року).

2) Кичко І.І. Механізм та шляхи проведення приватизації в пост-соціалістичних країнах / Формування ринкових відносин в Україні: Збірник молодих вчених. Вип. 2 / Наук. ред. І.К. Бондар. - К., 1996. - С. 51-64

3) Кичко И.И. "Подарок" с легкой руки законодателей/Еженедельная экономическая газета "Деловой курьер" № 23 (23), 1996.- С.3

4) Кичко И.И. Приватизация и эффективность / Черниговский экономический журнал "Форум". № 8 (96), 1996. - С.16-17

Кичко И.И. Формирование негосударственного сектора национальной экономики (на примере разгосударствления и приватизации предприятий коммунальной собственности):

Дисертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.03. Управление, планирование и государственное регулирование экономики. Киев: Научно-исследовательский экономический институт Министерства экономики Украины, 1996.

Работа посвящена рассмотрению проблемы формирования негосударственного сектора экономики в ходе приватизации. На основании современных и классических экономических положений, анализа и обобщения основных тенденций в приватизационном процессе в Украине и на Черниговщине, предложена новая система оценки стоимости объектов при приватизации. Разработаны конкретные методические решения по определению влияния приватизации на экономическую эффективность производства.

Kichko I.I. Formation of Not a State - Owned Sector in the National Economy (on the case of destating and privatization of the municipal property undertakings).

A thesis presented to receive a scientific degree of the Candidate of Economic Sciences on major 08.02.03.- Management, Planning and State Regulation of the Economy.

Presented work is dealing with the problems of not a state - owned sector formation in the economy in the course of privatization. A new system of the units cost estimation under privatization is proposed on the basis of modern and classic economic concepts along with analysis and general conclusion of the basic tendencies in privatization process in Ukraine and Chernigiv region. Concrete methodic solutions have been developed to clarify the privatization influence on the economic effectiveness of the production.

Ключові слова: приватизація, способи приватизації, темпи приватизації, комунальна власність, оцінка вартості об'єктів приватизації.

Автореферат
дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск

Т.К.Шевчук

Підписано до друку 22.11.96. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Офсетний друк. Ум.друк.
арк. 1,16. Тираж 100 прим. Зам. 772 д.

ДВПП ДКНТ, 252171, Київ, вул. Горького, 180.

AB 36.315